

Simpozij OBDOBJA 40

Meta Klinar

Kratek pregled slovenske poezije v francoščini

objavljeno v:

Darja Pavlič (ur.): *Slovenska poezija. Obdobja 40*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete, 2021.

<https://centerslo.si/simpozij-obdobja/zborniki/obdobja-40/>

© Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, 2021.

Obdobja (e-ISSN 2784-7152)

Univerza v Ljubljani
Filozofska fakulteta

KRATEK PREGLED SLOVENSKE POEZIJE V FRANCOŠČINI

Meta Klinar

Filozofska fakulteta, Ljubljana
marjeta.klinar@ff.uni-lj.si

DOI:10.4312/Obdobja.40.573-579

Od leta 1919 do danes je izšlo okrog 106 knjižnih objav prevodov slovenske poezije v francoščini, največ v zadnjih 20 letih. Dobra polovica je bila izdana v Franciji. Članek poleg prevodov predstavlja najbolj dejavna promotorja slovenske poezije v Franciji v zadnjem desetletju: Hišo slovenske poezije v Franciji in založbo Editions franco-slovènes et Cie. Na koncu navede nekaj misli o uspešni promociji slovenske poezije v Franciji.

prevod, prevajalec, knjižna in revijalna objava, recepcija slovenske književnosti v Franciji, promocija slovenske poezije v Franciji

From 1919 to the present, around 106 books of translations of Slovene poetry into French have been published, most of them in the last 20 years. More than half were published in France. The first part of the article presents these translations, and the second part the most active promoters of Slovene poetry in France in the last decade: the »House of Slovene Poetry in France« and the »Editions franco-slovènes et Cie« publishing house. Finally, some thoughts are given on the successful promotion of Slovene poetry in France.

translation, translator, book and magazine publication, reception of Slovene literature in France, promotion of Slovene poetry in France

1 Uvod

Prispevek je sestavljen iz štirih delov: najprej kronološko pregledamo, katera slovenska poezija je že prevedena v francoščino, nato navedemo najodmevnejše revijalne objave, v nadaljevanju podrobneje predstavimo dve posredniški ustanovi slovenske poezije v Franciji, ki delujeta od leta 2011 oz. 2013, za zaključek pa razmišljamo o promociji slovenske poezije v tujini.

2 Knjižne objave

Slovenska poezija v francoskem prevodu obstaja vsaj od leta 1919, ko je Francoz L. C. Meurville, ki je nekaj časa živel v Ljubljani, v zbirki poezije poleg lastnih pesmi objavil še nekaj prevodov Prešerna, Gregorčiča in Jenka. Dobrih deset let kasneje (1931) je Lucien Tesnière, francoski jezikoslovec in lektor na ljubljanski univerzi v letih 1920–1924, na univerzi v Strasbourgu izdal prevode izbranih pesmi Otona Župančiča in esej o tem pesniku.

Sledilo je skoraj dvajsetletno zatišje. Nato je v obdobju 1950–1990 izšlo 21 knjižnih prevodov, v obdobju 1991–2021 pa okrog 83 knjižnih in veliko revijalnih objav.

Do teh številčk smo prišli po iskanju prevodov v Cobissu, različnih knjižnicah, delno v katalogu francoske narodne knjižnice, v bibliografijah posameznih prevajalcev, pa tudi skozi pogovore s posameznimi promotorji, poznavalci in navdušenci nad slovensko poezijo ter zaradi večletnega osebnega zanimanja za to področje. Žal je nemogoče trditi, da je število 104 končno, in veseli bomo, če se najdejo še nove izdaje, da jih uvrstimo v raziskavo.

Prevode kronološko delimo na dve obdobji: pred osamosvojitvijo Slovenije in po njej. Delitev sovpada s političnimi spremembami in posledično z intenzivnostjo promocije naše književnosti v tujini.

1. obdobje: 1919–1990:

- Izšlo je 23 del, od tega slaba tretjina izven Francije (6 v Sloveniji in 1 Italiji).
- Pariška založba Seghers je izdala antologiji slovenskih pesnikov v prevodih Marca Alyna in Victorja Jesenika. *Antologija slovenske poezije* iz leta 1962 s pesmimi 27 pesnikov od Prešerna do Koviča; druga antologija, *Sodobna slovenska poezija*, iz leta 1971 vsebuje prevode 24 pesnikov od Kosovela do Šalamuna.
- Največ pesniških zbirk je izšlo pri založbi Formes et Langages v zbirki *Poètes actuels* (Bor, Gradnik, Kocbek, Prešeren, Vipotnik, Župančič).
- Štiri izdaje so večjezične, le ena od njih je izšla v Franciji (*Poziv na mir* Zorke Ovijač-Zendelske, 1975).
- Svojo pesniško zbirko, napisano neposredno v francoščini, je izdal slovenski pesnik in slikar iz Francije, Jean Vodaine, rojen leta 1921 kot Vladimir Kavčič (*Le jour se fera*, 1951). Na prevode njegovih pesmi v slovenščino še čakamo.
- Pri založbi Hachette sta izšli dve zbirki otroške poezije (Dane Zajc: *Bela mačica* in Tone Pavček: *Strašni lovec Bumbum*, obe leta 1971).

2. obdobje: 1991–2021:

- Izšlo je 83 pesniških zbirk, od tega 49 izven Francije (večina v Sloveniji, po dve pa v Kanadi, Severni Makedoniji in Avstriji). V Franciji jih je izšlo 30 (dobra tretjina).
- Od 30 enojezičnih pesniških zbirk jih je 23 izšlo v Franciji.
- Od 14 dvojezičnih (slovensko-francoskih) pesniških zbirk sta dve izšli v Franciji: *Jablana* Toneta Kuntnerja (2013) in *Livre pour mon frère* Tomaža Šalamuna (1998).
- Od 29 večjezičnih izdaj je bila ena izdana v Franciji: *Poèmes* Stanke Hrastelj (2017). Ostale so bile objavljene v Sloveniji (največ pri založbi Edina v bibliofilski zbirki Dvanajst), Avstriji ali Severni Makedoniji.
- V obdobju 1962–2015 je izšlo tudi 9 antologij oz. skupinskih zbirk; v njih se je s svojo poezijo predstavilo 74 pesnikov.

Na položaj slovenske poezije v Franciji oz. na boljše poznavanje le-te sta v zadnjem desetletju pomembno vplivala dva dogodka: odprla se je Hiša slovenske poezije v Franciji (2011) in ustanovljena je bila založba, ki se posveča prevodom slovenske književnosti: Editions franco-slovènes et Cie. (2012).

Ko je Lucien Tesnière deloval v Ljubljani, je poleg raziskovanja dvojine in slovenskih narečij tudi prevajal slovensko poezijo. Žal je za časa njegovega življenja

izšla »le« monografija o Otonu Župančiču. Zato je Vladimir Pogačnik uredil Tesnièrejeve prevode in jih izdal pod naslovom *Pièces choisies de la poésie slovène, traduites par Lucien Tesnière* (Pogačnik 1993).

Največ knjižnih prevodov svoje poezije ima Prešeren (11); tri je v Parizu prevedel in izdal srbski prevajalec Kolja Mićević (1941–2020), nekaj prevodov je izdala celovška Mohorjeva družba, ostalo je izšlo pri slovenskih založbah. Po številu izdaj mu sledita Šalamun (6) in B. A. Novak (4). Vsi trije so predstavljeni v več antologijah, slednja imata tudi revijalne objave.

Od preminulih pesnikov je v francoskem prostoru najbolj znan Srečko Kosovel. Prevode njegovih pesmi je skupaj s spremno študijo in fotografijami leta 1965 napisal in pri Seghersu objavil Marc Alyn. Druga izdaja Kosovelove poezije je izšla leta 2018 v prevodih Zdenke Štimac skupaj z otroškimi ilustracijami.

Nekateri slovenski pesniki se izražajo neposredno v francoščini: Jean Vodaine (nepreveden), Milan Matejčič (nepreveden), Antonia Bernard (prevedla Miha Pintarič in Špela Žakelj), Mateja Bizjak Petit (prevaja se sama). Gre za ljudi, ki so se izobraževali v francoščini ali so svojo poklicno in umetniško pot doživeli v Franciji.

Nekatere pesniške zbirke so dostopne na spletu. V celoti je mogoče prebrati Meurvillovo zbirko iz leta 1919 *Rêves & glanes: vers libres, chansons et poésies* in dvojezično Kuntnerjevo *Jablano*. Delno sta dostopni Matejčičeva *La longévitée réussie* in *Mobilizacije* Taje Kramberger.

3 Revijalne objave

Čeprav je naše zanimanje osredotočeno predvsem na knjižne izdaje, je treba omeniti vsaj nekatere revijalne objave prevodov.

Prvo tako objavo predstavlja Vodnikova *Ilirija oživljena* leta 1929 v časopisu *Jugoslavija u Francuskoj: organ Jugoslovenske Kolonije u Francuskoj*.

Po tem datumu se slovenska poezija v francoskih revijah in časopisih dolgo ni objavljala ali pa je izhajala v lokalnih medijih, do katerih nam doslej ni uspelo priti. Izjema je pregled slovenske poezije (*Poésie slovène*), ki ga je v svojem časopisu *Escales* leta 1950 objavil Jean Vodaine in vsebuje prevode Župančičevih, Kajuhovih, Gregorčičevih, Levstikovih in Prešernovih pesmi (Ferlež 2019: 64).

Pomembna je 10. številka literarne in umetniške revije *Rémanences* (Mécif 2000), ki je na 230 straneh posvečena slovenski umetnosti. Ob ilustracijah Jožeta Ciuhe so objavljeni odlomki prevodov slovenske proze in posamezne pesmi Zajca, Šalamuna, B. A. Novaka idr.

Enako pomembna je številka 104 kanadske revije *Estuaire* (2001), v kateri so izšle pesmi Zajca, Tauferja, Šalamuna, Novaka, Mozetiča in Svetlane Makarovič.

Leta 2004 je ob mednarodnem simpoziju v Parizu izšla revija *Aux frontières: la Carinthie: une littérature en Autriche des années 1960 à nos jours*, ki predstavlja avstrijske književne ustvarjalce. Med njimi so s svojo poezijo ali prozo predstavljeni tudi Fabjan Hafner, Gustav Januš in Maja Haderlap.

Kot zanimivost velja izpostaviti sedem Kocbekovih pesmi v mesečniku *Esprit* (1975), ki jih je pesnik sam prevedel v francoščino.

Leta 2002 je srbski pesnik, prevajalec in dejaven promotor južnoslovanskih književnosti v Parizu, Kolja Mićević, izdal *Les saluts Slaves: une anthologie poétique*, v kateri je objavil več svojih prevodov slovenske poezije.

Posamezne pesmi (Taje Kramberger, Barbare Pogačnik, Toneta Škerjanca, Nine Medved idr.) so vsakoletno objavljene v reviji *VA!*, ki od 2011 izhaja v Centru otroškega ustvarjanja v Tinquexu.

Ostale literarne revije, ki občasno objavijo slovensko poezijo, so: *La Revue Est-Ouest Internationale*, *Les poètes de la Méditerranée* in druge, v Sloveniji pa predvsem *Litterae slovenicae*.

4 Današnji posredniki slovenske poezije v Franciji

Pomembno vlogo pri predstavljanju neke književnosti v tujini imajo t. i. medkulturni posredniki. Ti kot poznavalci, avtorji izborov in prevajalci po svoje oblikujejo seznam prevodov ter prispevajo k popularizaciji neke književnosti v drugi državi. V zadnjem desetletju sta Hiša slovenske poezije v Franciji in založba Editions franco-slovène et Cie tu uvedli pomembne spremembe, zato ju posebej predstavljamo.

4.1 Hiša slovenske poezije v Franciji

8. 2. 2011 so v francoskem mestecu Tinquex v okviru ustanove Centre Culturel de Tinquex odprli Hišo slovenske poezije (v nadaljevanju Hiša). Ustanoviteljica in vodja Mateja Bizjak Petit je kot vizijo Hiše izpostavila naslednje: v njej bodo na voljo francoski prevodi slovenske poezije skupaj z izvirniki, omogočala bo tudi srečanja, branja, gostovanja in predstavitve slovenskih pesnikov. Hiša formalno deluje kot del kulturnega centra v Tinquexu, ki se ponaša s petdesetletno tradicijo in je član Mednarodne federacije Hiš poezije (MAIPO).

Prvo leto delovanja je Hiša organizirala pesniško turnejo sedmih slovenskih pesnikov (Ivo Svetina, Meta Kušar, Tone Škrjanec, Barbara Pogačnik, Boris A. Novak, Brane Mozetič in Ivan Dobnik) pod naslovom Reka jim gleda v oči. Ob tej priložnosti je izšla istoimenska antologija. Naslednje leto (2012) je mesto Tinquex prejelo oznako Ville en poésie (Mesto poezije) tudi zato, ker v njem deluje Hiša, saj je ta »skupaj z Evropsko zvezo Hiš poezije pomembno obogatila kulturni prostor z izmenjavami slovenskih pesnikov«. Hiša je v okviru 8. februarja organizirala večplastni kulturni dan, potekal je tudi slovensko-francoski prevajalski festival Fragments poétiques, na katerem so sodelovali študentje ljubljanske Filozofske fakultete in študenti z Inalca (mentorici N. Dobnik in M. Klinar).

V intervjuju za *Mojo Slovenijo* (U. S. 2014) je direktorica Mateja Bizjak Petit izpostavila:

Namen Hiše slovenske poezije je med Slovenci, ki živijo v Franciji, ohranjati kvalitetno slovensko besedo, jih povezovati in bodriti v ohranjanju slovenskega jezika. Hkrati je namen Hiše tudi povezovanje slovenskih literarnih ustvarjalcev s francoskimi literati in obratno. Hiša je knjižnica, jezikovna šola, prevajalski ali informativni center za vse, ki potrebujejo kakršnokoli pomoč v zvezi s Slovenijo. Za to zelo lepo poskrbijo slovenske praktikantke, ki prihajajo v Francijo na prakso. [...] Glede na to, da smo kot francoska

Hiša poezije tudi del mednarodne federacije Hiše poezije – MAIPO, je odmevnost vsakega dogodka toliko širša in sega simultano po vsej Franciji. Slovenske pesnike smo uspeli vpeljati v številne redne francoske pesniške prireditve («Les poètes n'hibernent pas», »Le printemps des poètes«, »Le Marché de la poésie«). Kot naš najodmevnejši dogodek pa štejemo praznovanje kulturnega dneva, imenovanega »Culture en fête«, ki ga mesto Tinguexu praznuje od l. 2011.

Hiša poezije deluje tudi kot založniška hiša. Do danes je izdala pesniške zbirke B. Mozetiča, T. Škrjanca in zveščiče prevodov poezije za uporabo na knjižnih sejnih pesnikov B. Korun, P. Semoliča, B. Pogačnik, V. Dintinjana in T. Kramberger.

Kdo je Mateja Bizjak Petit, ustanoviteljica Hiše slovenske poezije v Franciji? Je pesnica, prevajalka, lutkarica, dramaturginja in režiserka. V Ljubljani je študirala dramaturgijo, v Parizu lutkarstvo in v Atlanti (ZDA) režijo. Od leta 1993 živi v Franciji. Je direktorica kulturne ustanove Centre de Créations pour l'Enfance in umetniška direktorica gledališča Le Carré Blanc v Tinguexu. Pesmi piše v slovenščini in francoščini ter prevaja v obe smeri. Leta 2011 je ustanovila Hišo slovenske poezije v Franciji in festival Culture en fête, ki ga mesto Tinguexu vsako leto okoli 8. 2. praznuje po vzoru slovenskega kulturnega praznika. Bizjak Petit promovira sodobno umetnost med otroki, pa tudi kulturno sodelovanje med Francijo in Slovenijo. Leta 2017 je za posebne dosežke v kulturi prejela odlikovanje Francoske republike vitezinje reda umetnosti in leposlovja (Ordre des Arts et des Lettres).

4.2 Zdenka Štimac in založba Editions Franco-Slovenes et Cie

Zdenka Štimac, književna prevajalka in lektorica časopisa *Le Monde*, je leta 2012 ustanovila založbo Editions franco-slovenes et Cie. Ta v prvi vrsti izdaja prevode slovenske književnosti v francoščini, širše pa prevode avtorjev iz nekdanje Jugoslavije in/ali slovanskega jezika in/ali iz držav, ki so pripadale nekdanjemu vzhodnemu bloku, do Rusije, pa tudi pisateljev iz »občutljivih urbanih območij«. Na svoji spletni strani se v francoščini predstavlja takole:

Potem ko sem pogosto kot prevajalka neuspešno prosila založnike, naj v svoj katalog dodajo tega ali drugega še neznanega avtorja, ki piše v »majhnem jeziku«, kot je slovenščina, in zato ni še nikjer objavljen, in po nekaj razočaranjih, ker so opustili posamezne projekte, sem se nekega dne odločila, da se spustim v pustolovščino založništva. 29. februarja 2012 sem ustanovila Editions franco-slovene & Cie z namenom, da se odpre nov prostor za pisatelje, da skupaj uživamo v branju in da je ta založba most med avtorjem in bralci. Ta prostor danes obstaja: za slovenske avtorje in kulturo, ki so v Franciji malo zastopani, je edinstven in nam je v ponos. (Štimac)

Zdenka Štimac je že uveljavljena prevajalka slovenske književnosti v francoščino (Bevk, Rebula, Svit, Zajc, Jančar, Dintinjana, Taufer, Levstik ...), ki se ukvarja s prozo in poezijo. Za svojo založbo prevode pripravlja sama. Njena prva izdaja je bil roman *Balerina, balerina* Marka Sosiča, istega leta sta sledili dve zbirki poezije Tomaža Šalamuna: *Ambra (Ambre)* in *Drevo življenja (Arbre de vie)* – slednjo je uredil pesnik sam in obstaja samo v francoščini. V sozaložništvu je izdala tudi Kosovelovo *Sončnico na rami* (2018). Skupaj s prozo je ta založba v desetletju delovanja izdala 13 knjižnih del.

5 Nekaj besed o promociji slovenske poezije v Franciji

Za uspešno predstavljanje književnosti v tujini je pomembnih več dejavnikov. Poleg osnovnih – kakovosti originala in prevoda – so bistveni zunajliterarni: izbira založbe, pesnikova prepoznavnost v drugih državah, njegova povezanost z drugimi pesniki.

Eden prvih dejavnikov je država, ki objavi posamezno delo. Kot smo ugotavljali že v raziskavah prevodov slovenske proze v francoščini, tiste publikacije, ki izidejo izven Francije, pri francoskih bralcih ostanejo skoraj neopažene. Več možnosti za poznavanje imajo dela, ki izidejo pri francoskih založbah, posebej če imajo te založbe široko distribucijsko mrežo. Glede na visoko število objavljenih prevodov v Sloveniji (55) pa ugotavljamo, da je še vedno več interesa za prevajanje na strani Slovenije kot Francije.

Drugi dejavnik, ki lahko močno vpliva na prepoznavnost, je vprašanje, ali prevod v tujem jeziku izide še za časa življenja književnega ustvarjalca. Za promocijo je gotovo dragoceno, če se poezija lahko predstavlja skupaj s še živim avtorjem, ki prihaja na različne predstavitve, branja, izmenjave. Z veseljem ugotavljamo, da je pesniške zbirke v francoščini za časa svojega življenja dobilo 24 slovenskih pesnikov in pesnic, še veliko več jih je (bilo) predstavljenih v antologijah.

Izkušnja, ki jo je dobro upoštevati, pravi, da so pri promociji uspešnejše pesniške skupine. Običajno je nastop skupine na različnih festivalih ali sejnih učinkovitejši kot nastop posameznika.

Za širjenje poznavanja slovenske književnosti v tujini so bistveni prevajalci in promotorji. To delovanje ima v Franciji dolgo tradicijo: eden prvih je bil L. Tesnière, nadaljeval je J. Vodaine. Izjemnega pomena je prevajalsko delo Marca Alyna, Victorja Jesenika, Vladimirja Pogačnika in drugih. Danes poezijo prevajajo predvsem Zdenka Štimac, Mateja Bizjak Petit in Barbara Pogačnik.

Kar zadeva pomotorje, je poleg Mateje Bizjak Petit in Zdenke Štimac eden izmed izredno dejavnih Brane Mozetič, ustanovitelj Centra za slovensko književnost in tudi sam pesnik in prevajalec. Pomemben je tudi doprinos Lize Japelj, ki na slovenskem veleposlaništvu v Parizu pokriva področje kulturne izmenjave. Tudi sama je pisateljica. Ogromno je za poznavanje in uveljavljanje slovenske umetnosti v Franciji naredil tam živeči filozof in fotograf Evgen Bavčar. Kaj bi brez prevodov slovenske proze, ki so jih pripravile Andrée Lück-Gaye, Antonia Bernard, Elza Jereb in Zlata Cognard? Poseben članek, če ne knjiga, bi bila lahko namenjena samo prevajalcem in njihovim zgodbam. Preden pa ta knjiga nastane, nam vsem želimo veliko bralskih, prevajalskih in organizatorskih užitkov ob promociji slovenske poezije v tujini.

Literatura

- ALYN, Marc, 1965: *Srecko Kosovel: bibliographie, portraits, fac-similés*. Prevedla Victor Jesenik in Marc Alyn. Pariz: Seghers.
- BANOUN, Bernard, 2004: *Aux frontières: la Carinthie: une littérature en Autriche des années 1960 à nos jours*. Pariz: Centre Interdisciplinaire de Recherches Centre-Européennes, Université de Paris – Sorbonne.

- DEKLEVA, Milan, VIDMAR, Maja, POGAČNIK, Barbara, ZUPAN, Uroš, ŠALAMUN, Tomaž, 2015: *Et meme quand le soleil*. Prevedli Barbara Pogačnik, Guillaume Métayer, Stéphane Bouquet in Linda Maria Baros. Ljubljana: LUD Literatura, Bastia: Editions Eoliennes.
- FERLEŽ, Urh, 2020: *Francija in slovenska književnost*. Diplomsko delo. Ljubljana: Filozofska fakulteta. Hiša slovenske poezije v Franciji. <https://www.danslalune.org/editions/>
- KOSOVEL, Srečko, 2018: *Un tournesol sur l'épaule*. Prevedla Zdenka Štimac. Pariz: Editions franco-slovènes & Cie, Tinguex: Centre de créations pour l'enfance.
- Mateja Bizjak Petit. *Hiša poezije*. <https://www.poetikon.si/prevajalci/542-bizjak-petit-mateja>
- MATEJCIC, Milan: *La longévité réussie*. Publibook. https://books.google.si/books?id=22DZcbnL3OsC&printsec=frontcover&source=gbs_atb&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false.
- MERICIF, Yvan, 2000: *Rémanences, revue littéraire*. Bédarieux: Centre National du Livre.
- MEURVILLE, L. C., 1919: *Reves & glanes: vers libres, chansons et poésies*. Ljubljana. dLib.
- MOZETIČ, Brane, 2015: *Banalités*. Prevedel William Cliff. Tinguex: Maison de la poésie de Tinguex.
- POGACNIK, Barbara, BIZJAK PETIT, Mateja: Sept poètes slovènes en France. *Poezibao* 17. 6. 2011. <https://poezibao.typepad.com/poezibao/2011/06/sept-po%25C3%25A8tes-slov%25C3%25A8nes-en-france.html>
- POGAČNIK, Vladimir, 1993: *Pièces choisies de la poésie slovène, traduites par Lucien Tesnière*. Ljubljana: Filozofska fakulteta.
- ŠKRJANEC, Tone, 2014: *L'esprit de la tortue est petit et très vieux*. Prevedla Mateja Bizjak Petit. Tinguex: Maison de la poésie de Tinguex (Déplacements).
- ŠORLI, Metka, 2013: Vladimir Pogačnik - bibliographie sélective. *Linguistica* LIII/1. 273–282.
- ŠORLI, Metka, 2015: Bibliografija Elze Jereb za obdobje 1965–2015. *Vestnik* VII/1. 331–345.
- ŠTIMAC, Zdenka: *Editions franco-slovène et Cie*. <http://editions-franco-slovenes-cie.e-monsite.com/>
- TESNIERE, Lucien, 1931: *Oton Joupantchitch: poète slovène: l'homme et l'œuvre*. Paris: Les belles-lettres.
- U. S., 2014: Mateja Bizjak Petit, Francija: med lutkami in slovensko-francosko poezijo. *Rodna gruda*. <https://arhiv.slovinci.si/mateja-bizjak-petit-francija-med-lutkami-in-slovensko-francosko-poezijo/>
- VAUPOT, Sonia idr.: *Contacts linguistiques, littéraires, culturels: cent ans d'études du français à l'Université de Ljubljana*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete. <https://e-knjige.ff.uni-lj.si/znanstvena-zalozba/catalog/view/246/353/5821-1>
- Veleposlaništvo Republike Slovenije v Parizu: *Slovenska kultura*. <http://www.pariz.veleposlanistvo.si/index.php?id=748>
- ZAJC, Neža, 2013: Alyn, Marc (1937–). *Slovenska biografija*. Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Znanstvenoraziskovalni center SAZU. <https://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi1000380/>